

*«ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК ЗАПОРІЗЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ
ІНЖЕНЕРНОЇ АКАДЕМІЇ»*

*«HUMANITIES BULLETIN OF ZAPORIZHZHE STATE ENGINEERING
ACADEMY»*

*«ГУМАНИТАРНЫЙ ВЕСТНИК ЗАПОРОЖСКОЙ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИНЖЕНЕРНОЙ АКАДЕМИИ»*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 65 (2016)

Виходить 4 рази на рік   Рік видання 2000 р.

Філософська антропологія
Філософія культури і філософія освіти
Соціальна філософія і філософія історії
Філософія науки і техніки
Історія філософії

Founder:**Zaporozhye State Engineering Academy**

Editor-in-Chief -Voronkova, Valentina, Doctor of Sciences, Professor, Head of the Department of Management of Organizations and project management Zaporozhye State Engineering Academy (Zaporozhye, Ukraine)

Deputies of Editor-in-Chief - Ryzhova, Irina, Doctor of Sciences, Professor of Department of design, Zaporozhye national technical university (Zaporozhye, Ukraine)

Editorial Board

Andruschenko V. P., Bekh V. P., Bilogur V. E., Volovik V. I., Gayevska O.B., Dodonov R. O., Gorbounova L.S., Dzvinchuk D.I., Zhadko V. A., Kataev S. L., Kindratets O. M., Korzhenko V. V., Lepskiy M.A., Nikitenko V.O., Oleksenko R.I., Popov S. M., Predborska I. M., Punchenko O. P., Utyuzh I. G., Shavkun I.G.

FOREIGN MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

1. *Jan Zubielewicz* - is a Doctor of Philosophy, Professor department philosophy Faculty Senate Administration and Social Sciences, Warsaw University of Technology (Warszawa). 2. *Ewa Starzyńska* - prof., dr hab. Instytut Filozofii Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Olsztynie, Poland). 3. *Vodop'yanov P.A.* – is a Doctor of Philosophy, professor, Professor, Head Department of Philosophy and Methodology of Science Belarusian State Technical University, corresponding member of the National Academy of Sciences of Belarus (Minsk, Belarus). 4. *Zelenkov A.I.* - is a Doctor of Philosophy, professor, Head Department of Philosophy and Methodology of Science Belarusian State University (Minsk, Belarus). 5. *Regina Andriukaitienė* - Doctor of management Head of Business and Economics Department Marijampoles kolegija, Marijampolė, Lietuva Marijampole (Marijampole, Lithuania). 6. *Vaidotas Viliunas* - Ph.D., Associated Professor, Marijampole College, Principal (Marijampole, Lithuania). 7. *Aureliã Litvin* - Head of the Department of Management yurchyshyn agricultural Agrarian University Moldova (Kishinev, Respublika Moldova).

Proceedings Scientific publication

1.ULRICHSWEB Global serials Directory; 2. РИЦ (Росія, наукова електронна бібліотека LIBRARY.RU); 3. EBSCO PUBLISHING; 4. WorldCat; 5. Academic Search Engine (BASE, Німеччина); 6. ResearchBib; 7. Directory of Open Access Journals (DOAJ); 8. INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL (Poland).

Published by the decision of the Academic Council of the Zaporozhye State Engineering Academy, dated 28.04.2016, Protocol No 6.

Publisher: Zaporozhye State Engineering Academy (Zaporozhye)

Certificate of incorporation into the State Register of subjects of publishing

DK № 2958 dated 03.09.2007.

Address of the Founder and the Editorial office: 226 Lenin Av., Zaporozhye, 69006, Ukraine.

Tel. (061) 227 12 29

«Humanitarniy visnik Zaporizhkoï derzhavnoi inzhenernoi akademii» («Humanities Bulletin of Zaporizhke State Engineering Academy»); Proceedings Scientific publications / Ed V. G. Voronkova. – Issue 65. - Zaporozhye, EPD of ZSEA, 2016. 292 P.

© Published since, 2000

© Zaporizhke State Engineering Academy, 2016

© Voronkova V.G. (Editor-in-Chief), 2016

ЗМІСТ

1	ВОРОНKOBA B.Г. АНДРЮКАЙТЕНЕ, РЕГІНА МАКСИМЕНЮК М.Ю. НІКІТЕНКО В.О.	Формування концепції гуманістичного менеджменту та її вплив на розвиток людського потенціалу в умовах глобалізації та свроінтеграції	13
2	ОЛЕКСЕНКО Р.И. МОЛОДЬЧЕНКО В.В. ТАРАНЕНКО Г.Г.	Аксиодуховная составляющая в становлении и гармонизации социокультурного бытия человека	27
3	КАРПЕНКО К.І. ХАГЕНГРУБЕР, РУТ	Взаємовплив економіки та екології у феміністському дискурсі	41
4	ТРОЙЦЬКА О.М.	Диалог і діалогічність в культурно-освітньому просторі: філософські засади	50
5	СКАЛЬСЬКА О.М.	Філософсько-антропологічні пріоритети у підготовці фахівців нафтогазового профілю	58
6	ЧУБАРЕВА О.О.	Естетичне в житті сучасного суспільства і людини	67
7	STRASHKO, IRYNA	Philosophical and educational orientation of iTunes University as a possibility of satisfying individual needs for education	76
8	КОМАХА Л.Г.	Концепт «риторики економіки» в аргументах логічного аналізу	84
9	ДУДНІКОВА І.І.	Вплив людських чинників на глобальні екологічні зміни в умовах глобального розвитку людства	92
10	ЛИТВИНЧУК О.В.	Трансформації ідентичностей у контексті адаптивних процесів	107
11	МУЛЯР В.І.	Феномен гармонії: концептуальні моделі Піфагора та Геракліта	117
12	ІВАНОВА Н.В.	Мислення як фактор розвитку новосвропейської культури і науки	127
13	КАЧМАР О.В.	Культурна компетентність особистості як чинник упередження агресивності	135
14	САБАДУХА М.В.	Дискусія щодо проблеми справедливості в пастирських посланнях митрополита Андрія Шептицького та соціально-філософських творів Івана Франка	144
15	ЧЕРНИШ Т.М.	Культурні маркери світоглядного потенціалу гуманітарної освіти в умовах мовленнєвої глобалізації ХХІ століття	153
16	СОСНІН О.В.	Проблеми зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства та шляхи їх вирішення	164
17	СНОРНА, LYDIA	Ideal as a functional system: theoretico-methodological analysis	177
18	МЕЛЬНИК В.В.	Антропологічні засади культури як основи багатовимірності людини в умовах реконфігурації глобального соціального простору	186

УДК 316.77:351.858

вместе с тем, взаимосвязанный процесс становления науки и культуры является условием формирования новоевропейского мышления, где осуществляется освобождение индивидуального мышления от власти и влияния трансцендентного сознания и традиционного мировоззрения.

Ключевые слова: мышление, социум, культура, сознание, разум, наука, познание, реальность, человек, философия.

IVANOVA, NATALIJA, candidate of philosophical sciences (Ph.D.), Docent, Head of Department "Preschool education" of Lutsk Pedagogical College (Lutsk, Ukraine), doctoral student of the department of philosophy and sociology of South Ukrainian National Pedagogical University (Odesa, Ukraine) E-mail: iva_chumbas@mail.ru

THINKING AS THE DEVELOPMENTAL FACTOR OF MODERN EUROPEAN CULTURE AND SCIENCE

The article investigates the genesis of thinking in the modern period of development of European philosophy and science. It is shown that due to inclusion of science into practical realities of life, patterns of social behavior of individuals are starting to appear, cognitive processes are being activated by which forms of human existence and activity are transforming. Formation of the understanding of nature in the era of modern times have determined the formation of scientific knowledge of possibility of building of "inter-culture" as well as the principle of "natural advisability" (in education, law, politics, etc.). New understanding of realities of nature led to the establishment of various projects of social action, the result of which becomes culture. In the context of social and cultural experience an individual is included into educational process first of all as a representative of the world grasped and understood by him, as a "mediator" of symbolic and real life. It is specified, that culture is the system generating meanings, without which every knowledge is amorphous and irrelevant to implementation of human and social needs. An alternative and, at the same time, interrelated process of development of science and culture is a prerequisite for the formation of modern European thinking, in which individual thinking becomes free from power and from influence of transcendental consciousness and traditional worldview.

Keywords: thinking, society, culture, consciousness, mind, science, cognition, reality, human, philosophy.

Стаття надійшла до редколегії 07.04.16р
Рекомендовано до друку 12.04.16р

КАЧМАР О. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін початкової освіти,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Україна, Івано-Франківськ) E-mail: Oleksandra75@mail.ru

КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК УПЕРЕДЖЕННЯ АГРЕСИВНОСТІ

У статті розглянуто значення культури та культурної компетентності особистості. Саме культура має можливість цю найбільше стимулювати ініціативу, самостійність, долати людську пасивність, несамостійність мислення та дії. Символом домінуючої культури — це головний сенс, те загальне ставлення людини до оточуючого світу, яке визначає характер усіх інших стосунків. Культура здатна зміцнювати розум людини, гуманізувати її почуття, гартувати волю та розвивати конструктивно-творчі сили особистості, пробуджувати в ній бажання творити та самореалізовуватись. Саме тому культурна компетентність особистості — це необхідна передумова подолання такого негативного явища як людська агресивність.

Ключові слова: культура, культурна компетентність, агресивність, цінності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Роль культурного чинника у вирішенні сучасних проблем управління суспільством постійно зростає, що пояснюється таким: зростаючою значущістю духовно-культурних регуляторів суспільного життя, які все більше стають системоутворюючими в сукупності всіх взаємодіючих сил у суспільстві та проникають у діяльність кожного елемента суспільства, розширюючи тим самим зону своєї дії; безперервно зростаючою часткою інтелектуальної власності в загальній сукупності суспільного продукту (в розвинених країнах вона досягає понад 50 % його загального обсягу), що підвищує відповідальність суспільства за раціональність використання головного ресурсу — інтелектуального.

Будучи продуктом людської діяльності, культура найбільш безпосередньо залучена в процес змін. Адже вона існує лише в русі, в безперервно відтворюючій її людській діяльності. Одним з ключових аспектів культурних змін, актуальною як з теоретичної, так і практичної точки зору є проблема співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників змін. У цьому контексті на увагу заслуговує проблема впливу культурної компетентності особистості на упередження (мінімізацію деструктивних проявів) агресивності на різних рівнях індивідуального й суспільного буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен культурної компетентності переважно розглядається у працях культурологів, антропологів, рідше філософів і соціологів. В якості методологічної основи формування культурної компетентності науковці обирають принцип нерозривної єдності

освіти і культури (О. Арнольд, Л. Городецька, П. Щедровицький) та ідеї про сенс освіти (М. Бердяєв, О. Коломієць, А. Флієр) як унікальний процес становлення особистості.

Вивченням проблем культурної компетентності активно займаються С. Бондаренко, Н. Головіна, О. Лешер, С. Лур'є, О. Миролібов, І. Плужник, О. Садохін, В. Сафонова, М. Беннет, М. Байрам, С. Бочнер, В. Кудікунст, Л. Самовар, С. Сторті, Е. Хірш. Культурна компетентність у сучасних дослідженнях розглядається як необхідна умова для успішної інтеграції у світовий соціум, як чинник зниження негативних впливів глобалізації, як умова, що дозволяє ефективно взаємодіяти в процесі міжкультурної комунікації.

Отже, *мета статті* полягає у розкритті впливу культурної компетентності особистості на упередження агресивності (мінімізацію деструктивних проявів) на різних рівнях індивідуального й суспільного буття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культурна компетентність означає той умовно достатній рівень соціалізованості та інкультурованості індивіда в суспільстві, що дозволяє йому вільно розуміти, використовувати та варіативно інтерпретувати всю суму знань, які ввійшли в повсякденний побут і становлять норму загальносоціальної ерудованості людини в даному середовищі. Вона, таким чином, може бути охарактеризована як певного роду витонченість параметрів та ідеальна форма вияву соціальної адекватності особистості [8, с. 241].

Культурна компетентність — це складний феномен. Вона включає, перше, компетентність стосовно інституціональних норм соціальної організації, тобто основних соціальних інститутів; економічних, політичних, правових і професійних структур, установ, установлень та ієрархій. Цей рівень компетентності забезпечується в основному спеціалізованими навчальними дисциплінами загальноосвітнього циклу — економікою, політологією, правознавством, суспільствознавством. По-друге, сюди входить компетентність стосовно конвенціональних норм соціальної і культурної регуляції. Це національні традиції; панівні мораль, цінності, моральність, світогляд, оцінні критерії, норми етикету, звичаї, обряди; повсякденна ерудиція в соціальних і гуманітарних знаннях. У навчальному процесі подібні компетенції забезпечуються в основному такими дисциплінами як історія, філософія, соціологія, етнологія, мистецтвознавство, етика, естетика та ін. По-третє, мається на увазі компетентність стосовно короткочасних, але гостро актуальних зразків соціальної престижності — моди, іміджу, стилю, символів, регалій, соціальних статусів, інтелектуальних і естетичних течій і ін. Навчання компетентності такого роду, як правило, розчинено в елементах багатьох гуманітарних дисциплін, але може бути забезпечено і спеціальними факультативними курсами; Нарешті, по-четверте, культурна компетентність виражена в рівні повноти і свободи володіння мовами соціальної комунікації — природною розмовною (усною й письмовою), спеціальними мовами і соціальними (професійними) жаргонами, мовами прийнятих у даному суспільстві етикету й церемоніалу, політичною, релігійною, соціальною

Культурна компетентність особистості як чинник упередження агресивності

етнографічною символікою, семантикою атрибутики престижності, соціального маркування та ін. Знання в цій області дають насамперед дисципліни лінгво-філологічного та історичного циклів. Очевидно, що зміст освіти й риси культурної компетентності, що вибудовується, повинні відповідати соціокультурному типу даного суспільства і відтворювати особистість, більш-менш модальну для цього типу [4].

С. Бондаренко, розглядаючи культурну компетентність особистості в процесі здійснення мобільних взаємодій, стверджує, що рівень культурної компетентності багато в чому визначає горизонти сприйняття людиною об'єктивної реальності і розкривається як умовно достатня міра «соціалізованості та інкультурованості» індивіда, яка дозволяє йому самостійно зрозуміти й вільно використовувати на свій розсуд у процесі комунікації увесь обсяг здобутих неспеціалізованих знань про соціальні норми і регулятори поведінки в мережах мобільної комунікації [2].

На думку Л. Городецької, культурна компетентність особистості повинна співпадати за основними параметрами (цінності, уявлення, принципи) з її культурою. Якщо це не відбувається, тоді вона конфліктує з навколишньою культурою [5]. К. Ерлі та Е. Мосаковські, провівши тренінги із менеджерами з 60 країн світу з виховання культурної компетентності, визначили причини труднощів адаптації особи до нового культурного середовища. На їхню думку, ці труднощі пов'язані з трьома складовими культурної компетентності: когнітивною (вивчення вірувань, традицій, табу чужої культури), фізичною (манера поведінки, жестикуляція) та емоційною (довіра, вмотивованість вивчення іншої культури, її прийняття). Науковцям також вдалося окреслити шість основних типів культурної компетентності: провінціал (успішно працює у звичному середовищі, а за його межами починаються складності); аналітик (методично освоює правила і звичаї незнайомої культури); інтуїтивний (спирається на перше враження, яке зазвичай буває правильним); посол (переконливо демонструє впевненість у новому культурному середовищі); наслідувач (добре контролює свою поведінку, але не завжди помічає тонкі нюанси, суттєві для розуміння ситуації, добре адаптується, має розвинену здатність до імітації); хамелеон (рідкісний тип, завдяки здатності вживатися у незнайому культуру, її представники часто приймають його за місцевого жителя) [10].

На глибинному, неусвідомлюваному рівні культура визначає особливості образу світу того або іншого народу. Ці глибинні, слабо усвідомлені парадигми отримали назву «культурні константи». Культурні константи є системою культурних установок і мотивів; вони, як вказує С. Лур'є, одночасно і провокують нашу активність у світі, і направляють її, і зумовлюють наше сприйняття світу. Культурні константи не усвідомлюються, але вони є тим інструментом, який упорядковує інформацію, отриману із зовнішнього світу. Можуть змінюватися зовнішні прояви культури, але незалежно від цих змін її глибинні неусвідомлені структури зберігаються, обумовлюючи людське світосприймання [7, с. 585–588].

Голландський вчений *G. Hofstede*, дослідження якого здобули широку популярність, спираючись на когнітивістську метафору, порівнював культуру з «ментальними програмуваннями». Такі «ментальні програми» він розділив на декілька рівнів. Один з них, за термінологією *G. Hofstede*, — універсальний. Цей рівень транслюється більшою мірою генетично, і тому його зміст передаватиметься також більшою мірою. Наступний рівень зв'язується з досвідом самого індивіда. Унікальність цього рівня полягає в тому, що його зміст не поділяється іншими, і тому передача його представникам іншого покоління обмежена. І, нарешті, середній, колективний, рівень, який, на думку *G. Hofstede*, є саме тим рівнем, котрий визначає культурну специфічність ментальності [11]. Можна припустити, що кожна з цих «ментальних програм» «закріплюється» в структурах образу світу, визначаючи особливості світосприймання і поведінку суб'єкта.

Згідно з теорією А. Бандури, повсякденне життя демонструє нам моделі агресивної поведінки на кожному кроці — у родині, в засобах масової інформації, у субкультурах тощо; всі вони переповнені агресією. Наприклад, діти, спостерігаючи за агресивною поведінкою, яка завершується успіхом і сприяє досягненню бажаної мети, наслідують її. Надлишок таких вражень у житті дитини може створити у неї тверде враження про те, що гарантом досягнення успіху у міжособистісних стосунках є агресивність. Таким чином, у людини може сформуватися відповідне переконання, й агресія може перетворитися на стратегію досягнення цілі. «Дійсно, було доведено, що у людей закріплюються різні форми агресивної поведінки завдяки процесу інструментального обумовлення» [1, с. 32].

А. Бандура вважав, що ворожі зразки поведінки переймають у суспільстві із трьох джерел: 1) родина; 2) субкультура; 3) символічне моделювання, забезпечуване засобами масової інформації, особливо телебаченням. Таким чином, для прихильників цієї теорії агресивність — це продукт простого насліддя. Вона розвивається, підтримується або зменшується в результаті спостереження сцен агресії і її наслідків для агресивної людини. З. Фрейд розвиток культури розглядав з точки зору приборкання агресивних нахилів і безупинно існуючої боротьби між «інстинктом життя» та «інстинктом смерті». Досягнення культури покликані, на його переконання, сприяти притупленню агресивних людських інстинктів. У тих випадках, коли культурі це вдається, агресія може стати частиною внутрішнього світу людини, що з неминучістю призводить до неврозів. Оскільки культура є надбанням не однієї людини, а маси людей, то виникає проблема «колективних неврозів» [9].

Агресія розглядалася З. Фрейдом як відповідь на перешкоди, які виникали на шляху до отримання задоволення, як спосіб розрядки лібідо. У подальшому Фрейд переглянув цю точку зору і скоро відмовився від неї в користь «теорії подвійного інстинкту». Паралельно з сексуальною або життєвою енергією — лібідозними потягами у безсвідомому — «еросом» Фрейд розкрив та описав ще одну могутню силу — деструктивний інстинкт смерті — «танатос». Щоб позбутися цієї руйнівної енергії, людині потрібно знайти спосіб розрядки. У цьому відношенні проводилися паралелі між

сексуальною напругою та накопиченням агресивної енергії. Подібно до того, як статевий акт призводить до розрядження сексуальної енергії, таким же чином реалізація агресивних дій сприяє розслабленню внутрішньої напруженості, що виникла у результаті накопичення деструктивної енергії. Зазвичай агресивна енергія спрямовується на зовнішні об'єкти. Причому, це відбувається не тільки шляхом фізичних дій. Часом вона проявляється у вербалізаціях, входить у склад образів уяви тощо. Все це призводить до своєрідного самоочищення, «катарсису», завдяки якому відбувається послаблення внутрішньої напруженості, розрядка деструктивної енергії. Тим не менш, бажання руйнувати повністю не зникає, деструктивна енергія накопичується знову і знову: періодичні розрядки чергуються з підвищенням напруженості. Згідно з поглядами З. Фрейда, психіка індивіда буде зруйнована, якщо енергія «танатоса» виявиться заблокованою та не знайде вихід по відношенню до якогось зовнішнього об'єкта. Саме звідси йде перекопаність З. Фрейда про невідворотність людської агресивності [9]. Основний висновок психоаналітичної теорії: культура в міру її освоєння особистістю переорієнтує агресивність людини, спрямовану назовні, на неї саму, перетворюючи в саморегулятор поведінки.

Р. Берон і Д. Річардсон стверджували, що агресивні прояви можна зменшити, якщо створити таку ситуацію, коли в суспільстві:

- потенційні агресори не зазнають сильного провокування;
- практично не отримують вигоди від застосування агресії;
- можливе покарання за агресивні дії буде суворим;
- імовірність покарання висока [3, с. 12].

Прийнято вважати, що кожна людина знаходиться в певному соціокультурному середовищі, яке надає їй своєрідну «систему координат», використовуючи яку, людина отримує можливість регулювати власну поведінку та формувати власні ціннісні орієнтири, на зразок того, до чого слід прагнути і чого уникати. Формуванню «картини світу», отже, й упередженню «злостісної» агресії сприяє культура, яка, по-перше, сприяє залученню індивіда до світу прекрасного і формування у нього естетичних смаків, по-друге, виступає як система регуляції поведінки індивіда (за допомогою розробки системи легітимних для конкретного суспільства норм і законів), по-третє, є простором, який містить у собі той соціальний ресурс, що наповнює життя індивіда соціальним сенсом.

Слід визначити особливості культури як соціального механізму, що становлять сутність її потенціалу:

- культура акумулює багатовіковий досвід людства та окремої нації;
- культура формує людину та сприяє розвитку суспільства;
- сформовані культурні норми контролюють якість і кількість одержуваної людиною інформації.

Включення людини в світ культури відбувається протягом всього життя, але способи засвоєння нею певних культурних установок специфічні в різні періоди її життя. Засвоєння норм культури відбувається як за допомогою генетично обумовлених аспектів особистості, так і механізмів, набутих у

процесі навчання. До факторів, які сприяють рівню засвоєння культурних норм людиною можна віднести силу її внутрішньої мотивації, її взаємодію з певними соціальними групами та інститутами, а також методи виховання й навчання, застосовувані певним суспільством. Співвідношення таких біологічних і соціальних факторів у процесі формування культурної ідентифікації особистості залежить від її віку, індивідуальних якостей, розвиненості, емоційності. Культура має унікальну можливість щонайбільше впливати на людську ініціативність та самостійність, некритичність мислення та дії, долати пасивність, безвідповідальність людини тощо. Впродовж свого життя людина перебуває в культурному контексті, через який відбувається її формування та усвідомлення принципів світобудови, а також і власного місця в цьому світі. Саме тому культура — це необхідна передумова подолання деструктивних проявів людської агресивності [6, с. 167–168].

Культура сприяє розвиткові конструктивно-творчих сил і прагнень особистості, пробуджувати бажання до творчості та самореалізації, змінювати розум, гуманізувати її почуття, загартовувати волю.

Саме тому культура — це необхідна передумова подолання морально негативних явищ, таких, як:

- 1) спад інтересу до суспільних справ, бездуховність і скептицизм;
- 2) хибні, ілюзорні смисложиттєві орієнтації — споживацтво, прагнення наживи будь-якими способами, індивідуалістські настрої;
- 3) зневажливе ставлення до норм і принципів співжиття та законів, оковамилювання і хабарництво, кумівство, «телефонне право» і славослів'я, зниження вимогливості і дисципліни, відповідальності;
- 4) пияцтво, наркоманія, злочинність тощо [6, с. 147].

Відомий англійський естетик, теоретик мистецтва Г. Рід вважав, що вдосконалити наш світ під силу культурним індустріям, які є могутньою соціокультурною силою. А засобом такого вдосконалення може стати естетичне виховання особистості. В своїй відомій праці «Виховання мистецтвом» Г. Рід зауважував, що попри те, що на мистецтво протягом багатьох століть покладалася функція згуртувати маси в єдине суспільство, його найважливішою функцією є виховання справжньої творчої особистості. Подібне виховання людина може отримати лише в музеях та виставкових залах, де вона навчається розпізнавати ідеали краси через естетичне споглядання предметів досконалих форм та класичних пропорцій [12, с. 328].

Мистецтво є однією з дуже важливих галузей культури, до того ж воно вирізняється серед інших сфер своєю загальнозначущістю, оскільки без нього важко уявити повноцінне життя людей. Мистецтво є каталізатором усіх творчих потенцій, спроможним розбудити специфічні якості професійної, творчої діяльності будь-якої людини. Саме формування духовності особистості, зокрема — її естетичних ідеалів постає чи не найважливішим завданням мистецтва. Справжні твори мистецтва (шедеври) потрясають душу людини, викликають сльози або сміх, захоплення або обурення, а іноді сум'яття почуттів, кожного разу залишаючи глибокий слід у свідомості людини, в її душі.

Культурна компетентність особистості як чинник упередження агресивності

Кожна людина в міру своєї духовної пильності, широти кругозору може проникати вглиб художнього твору, осягати його алегоричну, метафоричну суть, бачити приховане явище. Але нерідко духовне спілкування з твором мистецтва підмінюється сприйняттям лише його зовнішньої сторони сюжету, техніки письма, стилю, тобто поверхнево. Між тим, мистецтво апелює до соціалізованого індивіда, здійснюючи в ньому незримую духовну роботу і переробку, недоступну іншим сферам діяльності й свідомості [6, с. 326].

Мистецька спадщина, яка є своєрідним акумулятором, що накопичує естетичний досвід попередніх поколінь, уособлює і передає ціннісне сприйняття світу, переломлюючись через етнонаціональну специфіку, постає найефективнішим засобом виховання кращих якостей особистості.

Цінності мистецтва є важливими, ще й тому, що нове покоління зростає в умовах полікультурного простору, а художньо-образна мова універсальна і зрозуміла для різних народів, що дає можливість особистості вести невербальний продуктивний діалог з іншими культурами, розуміти інших та розширювати через це свій внутрішній світ, його автентичність та самобутність. Проте, ці чинники можуть постати як ефективні «запобіжники» агресивності лише за умови переходу від зовнішніх до внутрішніх мотивів поведінки особистості [6, с. 341].

Отже, саме культура виступає дієвим чинником зменшення агресивності індивіда, виконує певні психотерапевтичні функції, поєднує буття й свободу, що переростає у творчість, виступає щодо них як опосередкування. Культурні норми й цінності дозволяють створити систему позитивних мотиваторів й розвинути соціально бажані стереотипи поведінки індивіда.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки, слід зауважити, що у соціальному середовищі рівень агресивності індивіда визначається ступенем соціалізації та впливом культурних норм, вимог, установок. Культура, виконуючи лідинотворчу функцію, постає первинною та остаточною інстанцією для всіх притаманних людині конкретних способів смислуотвердження та дієвим способом подолання агресивності індивіда.

Список використаних джерел

1. Бандура А. Теория социального научения / А. Бандура. — Спб. : Евразия, 2000. — 320 с.
2. Бондаренко С. В. Культура мобильных телекоммуникаций / С. В. Бондаренко. — Ростов н/Д : ЗАО «Книга», 2007. — 352 с.
3. Бэрон Р. Агрессия / Р. Бэрон, Д. Ричардсон. — Спб. : Питер, 1998. — 336 с.
4. Головіна Н. Проблема формування культурної компетентності особистості в контексті реформування вищої школи / Н. Головіна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4770>.
5. Городецкая Л. А. Лингвокультурная компетентность личности как культурологическая проблема: автореф. дис. на здобуття наук ступеня док. культурол. наук : 24.00.01 «Теория и история культуры» / Л. А. Городецкая. — М., 2007. — 42 с.